

FOSTERHJEM: Åse (t.v.) har vært fostermor for datteren til Heidi. De to kvinnene har med årene utviklet et unikt vennskap - og et kurs for andre. FOTO: Astrid Waller

Fosterhjem:

- Du dømte meg aldri, Åse

Da Åse ble fostermor for lille Charlene for nesten tjue år siden, valgte hun å inkludere Heidi - den biologiske moren som slet med rus. Det ble til et unikt vennskap.

Benedicte Wessel-Holst

- Du dømte meg aldri, Åse. Du sa bare: slapp av Heidi, jeg passer på jenta di. Og det er noe jeg er evig takknemlig for, det krevde mye av deg og sier mye om hvem du er som person, sier Heidi Hansen, den biologiske moren til Charlene (21), jenta som kom til Åse og familien hennes for nesten tjue år siden.

Vi sitter rundt kjøkkenbordet hjemme hos Åse L. Larsen, i skogkanten et stykke utenfor Oslo. Heidi føler seg som hjemme her. Har akkurat kippet av skoene i gangen etter å ha vært på jobb som rådgiver i Rusmisbrukerernes interesseorganisasjon (Rio) inne i byen.

Åse har gitt henne en kopp svart kaffe. Snart skal Charlene komme innom også. Jenta det egentlig handler om, for de to kvinnene hadde aldri kommet i kontakt med hverandre, hadde det ikke vært for at hun kom til verden.

- Vår første kontakt med Charlene og Heidi var som besøkshjem annenhver helg, da Charlene var ett og et halvt år. Senere ble vi beredskapshjem, og da Charlene var tre år flyttet hun inn fast her, forteller Åse.

- Hun var veldig glad i mammaen sin, og jeg var tydelig på at jeg ikke skulle ta den rollen fra Heidi, selv om du Heidi ikke var i stand til å ha omsorgen, sier Åse som til daglig jobber i Norsk fosterhjemsforening, som redaktør for tidsskriftet «Fosterhjemskontakt» og som prosjektleder for flere prosjekter om samarbeid. Dette er faget hennes. Men det er også livet hennes.

Hun legger raskt til:

- Men jeg har tatt mye støtte fra deg også. Dette har liksom ikke gått en vei. Det er viktig for meg å understreke. Det er perioder der det var helt avgjørende for meg at du var der.

- Særlig da Charlene ble tenåring og testet grenser. Og da jeg selv sto i mitt livs største krise var Heidi en viktig støtte, sier Åse med rolig stemme. Mer om det senere.

Heidi lar tårene renne. Blir fortsatt rørt når Åse forteller om den nære relasjonen dem i mellom. Begge har snakket om dette før. Ingenting er usagt mellom dem. Likevel er det tydelig at de fortsatt beveges av å sette ord på det de har vært gjennom.

Røff start

Heidi var 19 da hun fikk Charlene. Fra tiårsalderen bodde hun på ulike institusjoner, og senere kom problemer med skole og autoriteter, og senere med rus. Hovedsakelig amfetamin og piller. På gode dager kunne hun lure de fleste. Likevel var livet ute av kontroll.

- Da jeg ble gravid var jeg inne i en god periode. Jeg gleda meg sånn, tenkte at nå skulle jeg få livet på stell. Men det var så mye med meg som ikke var jobbet med - og jeg gikk ganske raskt inn en dyp depresjon etter Charlene ble født, forteller Heidi.

Hun kontaktet barnevernet selv og fortalte om problemene. Det ble vedtatt at Heidi trengte avlastning. Og den som svarte på annonsen om å ha Charlene annenhver helg, var Åse.

- Jeg husker at jeg tenkte at Heidi var sterk, som selv ba om hjelp, sier Åse.

Heidi er altså mammaen som ikke klarte å la være å ruse seg, men likevel forsto at hun ikke kunne være den mammaen Charlene fortjente. Hun er en som ba om hjelp, og fikk det. Og som så at Åse var den som egnet seg best i rollen som trygg havn og omsorgsperson for datteren hun selv ikke kunne ta vare på.

De to kvinnene har stått ved hverandres side helt siden de møttes for første gang. De har sett «alt». Opplevd det aller meste. Åse har sett Heidi være en rusmisbruker som skuffer datteren med brutte løfter, til å endelig klare å bli rusfri for drøyt ti år siden, og siden få seg både jobb, kjæreste og det som på alle måter framstår som et normalt liv - inkludert et forbedret forhold til datteren.

Heidi har på sin side sett Åse bygge tillit til lille Charlene. Sette henne stå last og brast gjennom tøffe perioder.

- Vi kjenner hverandre veldig godt. Og vi har en relasjon jeg tror vi begge er veldig takknemlige for å ha, sier Åse og ser på Heidi som nikker bekreftende.

Men hvordan har de klart å ha så mye med hverandre å gjøre - gjennom alle disse livsfasene? Vil man ikke som fostermor for eksempel helst slippe å ha noe særlig med biologisk mor å gjøre - særlig dersom hun ruser seg? Og mamma Heidi - var hun aldri redd for at at Åse skulle ta Charlene helt vekk fra henne?

- Nei, jeg opplevde at Åse var innstilt på at jeg skulle ha en rolle i Charlenes liv, sier Heidi.

I Lov om Barnevernstjenester slås det fast at barn og foreldre har rett til samvær, med mindre annet er bestemt. Det er Fylkesnemda som bestemmer omfanget av samvær, og hvor samværet skal foregå, med tanke på hva som er best for barnet. Det er barnevernet som har ansvaret for å følge opp og tilrettelegge samværet.

Heidi hadde altså rett til møter med Charlene. Men måten Åse møtte henne på, var ifølge Heidi mer enn hun kunne forvente.

- Åse behandlet meg med respekt hele veien. Samtidig var hun tydelig på at det var hun som hadde ansvaret. Og jeg skjønnte også selv at dette var det beste for Charlene. Det var ingen drakamp mellom oss, sier Heidi.

- Vi har erfart begge to at man må være raus med hverandre for å få det til å fungere, ikke minst for barnets skyld, forklarer Åse.

- Åse er verdens tryggeste

Og barnet i dette tilfellet er Charlene, som i dag er en voksen jente på 21 år som har flyttet hjemmefra i egen leilighet, jobber på SFO, og lurert på hva hun skal bli når hun blir stor. Hun er ofte på besøk hos Åse, og snakker jevnlig med Heidi.

- Mamma er mamma, men Åse er den tryggeste jeg vet om i hele verden, sier Charlene, etter å ha satt seg ned ved kjøkkenbordet hun også.

Hva syns hun selv om at Heidi og Åse la så stor vekt på å samarbeide gjennom hennes oppvekst?

- Jeg tror noe av det som har vært bra, er at dere har snakket mye sammen. At det har vært samme regler hos begge to. Jeg kunne ikke sette dere opp mot hverandre liksom, forklarer Charlene.

I flere år var det så godt som ingen kontakt mellom henne og Heidi, ettersom Heidi ruset seg. Og da hun endelig ble rusfri og kunne ha mer med datteren å gjøre, var det ikke sånn at Charlene sto og ventet med åpne armer og sa: Endelig, nå er du er her, mamma!

- Nei, ikke akkurat! Selv om det var det jeg håpet på så klart, ler Heidi og legger til:

- Jeg opplevde deg som mye sint, Charlene. Er du ikke enig i det?

- Jeg vet ikke om jeg var så sint, egentlig. Det var mer det at jeg ikke tålte deg, på en måte. Jeg syns alt du gjorde var irriterende en periode, sier Charlene og innrømmer at hun syns det var vanskelig å plutselig skulle ha en mamma som var mer påkoblet.

- Etter å ha ruset meg i mange år ville du nok straffe meg litt tror jeg. «Jeg husker bare alle gangene du ikke var der», sa du til meg en gang. Vi var på tur på tivoli i København, og du stakk av og var borte i mange timer. Alt jeg gjorde var galt. Jeg måtte faktisk lære av Åse hvordan jeg skulle stå i det ubehaget. Jeg syns det var kjempekrevenne, forteller Heidi og ser på Åse som nikker bekreftende.

- Skulle du teste henne ut? Om hun var der for deg, spør Åse Charlene over kaffen.

- Jeg vet ikke helt. Det var ikke noe jeg bevisst tenkte over der og da, men i ettertid ser jeg at det kan ha vært det jeg gjorde. Mange ganger forsto jeg ikke hvorfor jeg var som jeg var. Jeg måtte få hjelp av Åse til å forstå meg selv, på en måte, forklarer Charlene.

Åse supplerer: Og den forståelsen kunne jeg ikke klare å få alene.

Heidi forteller at det ble mange og lange samtaler på telefon mellom henne og Åse i denne perioden. De prøver å forstå det som kjentes som uforståelig. De ga hverandre råd

og støtte når det var vanskelig å stå i situasjonene som dukket opp. Passet på at de framsatte de samme reglene. At de var like strenge.

- Det var noen år som var veldig tøffe. Men det er ikke uvanlig med sånne reaksjoner, bekrefter Åse og legger til at det i denne fasen var viktig å kunne veilede Charlene gjennom vonde følelser. Være der, og tåle spørsmål. Og tidvis også ta avgjørelser som tenåringsen ikke var enig i.

Og midt i ungdomsopprøret til Charlene, opplevde hun det verst tenkelige. Hennes egen sønn ble kreftsyk og døde i 2015, og i sykdomsperioden kjente hun at hun måtte vie så mye tid og omsorg til ham som hun klarte. Åse beskriver det som om verden forsvant under føttene hennes. Hun trodde ikke hun skulle klare å stå i det. Hvordan står folk i dette - når alvorlig sykdom rammer de du elsker høyst?

Åse ringte Heidi og sa at hun trengte hjelp. At hun var så langt nede at hun ikke klarte å være den fosterammaen Charlene hadde behov for. Og Heidi stilte opp. Lot Charlene bo hos henne for en periode.

- Det å ha deg der da, var veldig verdifullt for meg. Det var en helt uvurderlig hjelp, sier Åse beveget. Fortsatt er det å snakke om tapet av sønnen tungt.

Brobygging og raushet

Erfaringene Åse og Heidi har gjort seg gjennom alle årene de har samarbeidet om Charlene, skulle bli til noe mer. Sammen har de startet Brobyggerprosjektet. Gjennom det har de utviklet programmet «Raushet», et kurs for å bedre samarbeidet mellom fosterforeldre og biologiske foreldre. Her lærer partene rundt barnet viktigheten av å ikke dømme. Ikke snakke ned. Alt for at barnet skal slippe å bli satt i en lojalitetskonflikt, som kan være både belastende og skadelig.

- Det har vært veldig inspirerende å jobbe med, og se at andre har nytte av erfaringen vi har gjort oss, sier Åse som fortsetter å videreutvikle opplegget gjennom Norsk Fosterhjemsforening.

Målet er at alle fylker i Norge skal ha sertifiserte "brobyggere", som kan bistå andre familier i samme situasjon. I Norge er det nærmere 12.000 barn som bor i fosterhjem, og ifølge Åse er det stort behov for et opplegg som tar kommunikasjonsutfordringene mellom hjem og fosterhjem på alvor.

- Foreldre vil alltid ha en rolle i barnets liv. Også når barnet ikke lenger kan bo hjemme, bekrefter seniorrådgiver Ann-Sophi Glad fra fosterhjemsseksjonen i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, som har finansiert Brobyggerprosjektet sammen med ExtraStiftelsen.

Hun er positiv til kurs som har fokus på godt samarbeid mellom alle parter, slik som kurset Åse og Heidi har utviklet, og understreker at barnevernet har ansvar for å følge opp også foreldre - når barnet ikke lenger kan bo hjemme. I tillegg kan familievernkantorene hjelpe til med blant annet å gjennomføre samvær på en god måte, dersom foreldrene synes det er trøblete å samarbeide med barnevernet.

- Det beste er om barnevern, fosterforeldre og barnets foreldre er enige om hva som er best for barnet og sånn sett fungerer som et lag rundt barnet. For å få til det er god kommunikasjon dem i mellom en forutsetning, sier Glad.

Ingen supermennesker

Men det kommer ikke av seg selv - og det krever en innsats. Åse og Heidi ønsker ikke å framstille seg selv som supermennesker - klart det har kostet dem noe å alltid forsøke å komme den andre i møte. Men det er overbevisningen om at det har vært det beste for Charlene som har vært motivasjonen hele veien. Og målet om at hun som ung voksen ikke skulle oppleve å sitte med en rekke ubesvarte spørsmål.

- Men det var jo et valg vi tok på vegne av deg Charlene. Og man vet jo aldri om det har vært helt riktig, sier Åse og ser på Charlene.

Så hva tenker hun selv, som ung kvinne på vei inn i voksenlivet?

- Det hadde ikke fungert hvis ikke dere var såpass oppegående som dere var, og at du sluttet å ruse deg, sier Charlene og ser på Heidi.

Hun presiserer at hun ikke syns at biologiske foreldre nødvendigvis egner seg til å ha jevnlig kontakt med med barnet sitt.

- Jeg syns ikke at foreldre som ikke virkelig skjerper seg, som ikke ser hva de har gjort feil og legger seg flate for det, skal ha samvær, sier Charlene oppriktig.

Hun tror det kan gjøre mer skade enn nytte. Men at det i hennes tilfelle har vært verdifullt, er hun enig i. Selv om hun hadde mange tøffe år som ung, der hun testet ut grenser og var i opposisjon til de hun hadde rundt seg, føler hun at åpenheten de tre i mellom er noe hun setter stor pris på.

- Jeg føler jeg vet hvor jeg har dere. Og jeg er veldig takknemlig for at jeg har dere begge to i livet mitt. To sterke damer, sier Charlene.

Åse og Heidi ser på hverandre. Jo, styrke må til for å klare utfordringene.

- Men vi har forsøkt å være to mødre som har brukt styrken vår på å ta gode valg på vegne av deg - framfor å fighte hverandre. Og alltid se etter løsninger på problemene som oppsto, sier Åse.

Hun tenker seg om et øyeblikk. For hun konkluderer:

- Det viktigste er ta lærdom av det som har vært vanskelig. Da er det ikke forgjeves.